

В. И. ЛЕНИННИН ТӨРҮТТҮНГЕНИНДЕН БЭЭР 90 ЧЫЛ ОЮНГА

Найысылалдың Ленин чораан черлеринде

В. И. Ленин Москвадәги Балкондан Деникниге уду демиселче айтган тур дайычы коммунистерге Сайы чедирип тур.
Москва, 1919 чылда октябрь 16-да (кинолан алган чурук).
(СЭКП ТК-ның чанында Марксизм-ленинизм институтунун парлп үндүрер деп турары альбомдан алган).

Владимир Ильич Ленинни амдырал-чурталгазы болгаш ажыл-чорудулгазы Москва-биле скырып холбашкан. Манас Октябрь революциянын мурунда улут баштычы каш-даа уда чоран, а 1918 чылдын март 11-ден өгөп, Коммунист партиянын Топ Комитеди болгаш Совет чакы Петроградтан Москвага көчүп келген, ол төгүлүт хүнден бээр Владимир Ильич алаа азы Москва чоогунга үргүчү ачылган база чурттап турган.

ССР Эвилелини Улут театарына, Эвилелер бажынынын Көдөнналгы залына, Советтинге, политтехник музейини бажыныныга эртип турган сьездилерге, конференцияларга болгаш хурдаларга Ленинни чал-быштыгы өстер уда-дараа чал-гыланым турган. Владимир Ильич Кзыл шөгө, мурунда Прохоровту турган мануфактуранын пехтеринге, ам Владимир Ильичини ады эдиле Мишель-сон заводунга болгаш өске-даа бүдүрүгө черлеринге ачылчы чоннарны мурунга каш-даа уда чүве чутулаан.

Баштычынын өлүм чок ады биле холбашкан бүгү-ле чүвени совет улус ынакшыл-биле көрдү турар. Найысылалды 100 ажы бажынарды Владимир Ильич дугайында турсааа кылдыр меморалдык сэмбарлар тургустунган. Найысылалдын улут районнарнын бирези, хоорайны улут кудумчуларынн бирези хөй-хөй бүдүрүгө черлери, өөредилге черлери, делегейде эки метрополитен, эң улут библиотекала, кедергеи улут стадион Ленинни ады эдилеп турар.

Бистин Төрөн чуртувустун найысылалына келген кизи бүгү-ле Коммунист партиянын үдесилеги, делегейде баштайгы Совет күрүенин тургучуу болгаш удуртучуу чурттап ачылдып турган Кремльге баарын, Ленинни каш-даа уда чүве чутаалап турганы Кзыл шөгө болгаш ам инда бедип үген грант Мавзольеге баарын бодунуң хүлээлгези кылдыр санап чоруур. Муң-мун москвачылар болгаш найысылалдын аалчылары Москвага Ленинни чораны биле холбашкан хоорайны төгүлүт черлеринге барып турарлар.

Ам, Ильяичини төрүттүнгениден бээр 90 чыл өө чокшудулаан-биле чөргөшпир, индыг ачкурислар көчүп көүдүн. Январь 31-ле улут хунде соок, хаттыг турда-ла чүгө Кремльге болгаш Кзыл шөгө ачкурисналарга ачылчы чоннарны 60 ажыг бөлүктери—1500 ажыг кизи киришкен.

1916 чылдан бээр паровоз машинаны, ам пенсионер Карл Федорович Ляпин казайы Прасковья Федоровна-биле Москвага Малороссавице Ильяичне мөгөт дөшт тускай чедип келген. Ичанган баштайгы хүнүнде-ла олар Кзыл шөгө келгенер.

— Шагда-ла манас, Ленинге, келир бедан бис. Ам ийилгө пенсионер бис, ам-на Белокоромна-биле келдиш...

— Москвавны өскерип чаартынганы ар. Бистин биле кады Ильяич өөрүп турган болза чүү дээр!— деп, Карл Федорович чутулаан.

Ол-ла хүн алаа Норильскден Москвага шөлөөлөп келген бизанчы В. Я. Лоткина, Вологда облазында келген колхозчу кезу ачылдыкчы М. Т. Хрета-ле. Орел чурттуг чөлөкчүлар И. И. Агеев, Е. Н. Федосин, А. И. Чикин, Донбастан келген ачылчы И. Н. Назов болгаш өске-даа хөй-хөй кижилер чоралар.

Ленинин чораан черлеринге январь 31-де ачкурисналарга Москваның «Кадыр болш Москва» аттыг металлургия заводунун, Лихачев аттыг автомобиль заводунун, Либерецка кедээ ачыл-агыл машиналарынч күдөлдүн ачылчылары болгаш албан-хаакчылары, сургуулар, шериг албанынлар киришкенер.

Кремль-биле барык-ла кожа, Революция шөгүнде В. И. Ленин аттыг Топ музей туруп турар, оон документиери болгаш турсаалага артырган чүддери улут баштычынын амдырал-чурталгазы болгаш ажыл-чорудулгазынын, Ленинниң өлүм чок идеяларын тилгелээнин дугайы чутаалап турар. Чүгө чалгыс өрткөн улут хүнде анаа дөрт муздан хөй кизи чораан, а ай өгөшкөнд бээр музейнин залдары биле 100 муң ажыг көркүчүлөр өрткөн. Музейни көрүп чораан кизи бүгү-ле уттундурбас сактымшынын артар.

«Бистер, Харьковтан ачылчылар бистин Төрөн чуртувустун найысылалын таварты Караганда шахталарнын тудуунге бар чыткап, музейге чордувус. Музейни кезип көрөш, улут Ленинни башкарып чораны болгаш бистин ынак партиянын соксаа чок углап, баштап орауры улут эчи соруганы улам эки билдирис. Бисти тудуужу, чоруткан коллективни өзүлени шыныдыр дөшт Караганда шахталарнын тудуунга эки ачылчылар кызар бис!»— деп, үнөөлөтөмүндө билжөө.

Москваның 602 дугаар школазынын өрөңгичлери сеткил өөрүчүк демделгеди арттырганар. «Владимир Ильич Ленинни амдырал-чурталгазы болгаш ажыл-чорудулгазы-биле холбашкан бүгү документиер болгаш материалдар бистин өрмг баштычынынч күш-ажылга улут ынакшыл болгаш биче сеткилдиги чутаалап турар-дыр. Бүгү-ле чыксаалдарга ону бичи ургалар хүрөөлөп турганы сонурганчыг-дыр. Ону-биле кожа туруп болгаш өң чутаазын диннаары кайгачык-ла аса-кежи турган-дыр! Бистин орадывыс школага эки отряд деп санадып турар, ыналча-ла төлөтүп Ленинчилер болуп дөшт улам-на эки өөренгир кызар бис!»— деп, ол уруглар билжөө.

(СЭТА).

ВЛКСМ ТК-ның февраль 2—3 хүнеринде үргүлчүлөп VII пленуму бодунуң ачылмы дооскан. Пленумга чутулаашкан айттырылар болза: СЭКП ТК-нын 1959 чылдагы декабрь Пленумунун «Көдээ ачыл-агылы улам ынак хөгжүдөр дурганын Каттышкан Штаттарын чедер болгаш өртер деп—бүгү улустун бо эң чугула соруглазын чедиркишкени-биле шиттирлээринче көдөөн анык ачыл-агылдеринче чогадыкчы күшү углаары болур.

Комсомол организациялары колхоз болгаш совхоз бүрүзүнүң комсомол эге организацияларына, анык оолдар, кызтарга чаа, бедтикче хүлээлгелерни ачылдып кылдыр болгаш хүлээп алыр талазы-биле дузаны көргүзөр, чеди чылды оналгаларын, хамыктын мурунда 1960 чылдын хүлээлгелерин хуусаа бетинде күөседири дөшт дайынчы социалистг чарышты калбартыр күдээлгелиг. Рязань областын малчынынын, база ол ышкаш көдээ ачыл-агылнын мурунчылары, Социалистг Күш-ажылдык Маандырлары Ярослав Чижик, Татьяна Перешивковна, Вера Рыбачектин, Валентин Топконун, Турсуной Ахурованын, Иван Малашенконун, Вера Сидоровна, Александр Гиталовун, Николай Мануковскиин болгаш өскелерин-даа дуржулааларын комсомол активинге, анык эр, херээжен колхозчуларга, совхозтарны болгаш СТС-терин ачылчыларынга калбаа-биле таныштырыр өргөжөк чутула.

Комсомол организацияларынн эң чугула соруглазы болза чылда 10—11 миллион пуд тараны бүдүрери дөшт демиселче аныктарны эвилелдери, бүгү көдээ ачыл-агыл культураларынч дүжүттүн бедидери болур.

8—9 миллион гектар чаа черлерин болгаш 3 миллион гектар кагдыган черлерин шитгөдип алыр талазы-биле ачылдырга комсомолчулары болгаш аныктарны идеяли-биле хаара тырттарынын өргөжөк чугулаанын чамдык республикаларынч болгаш областтарын комсомол организацияларынч кичээлгетин пленум онзалып утлаан.

Комсомол организациялары куурузанын тарыга шөдлерин калбартыр болгаш оң бедик дүжүлдү алырны чүткүлдү-биле чедип алыр ужурулг. Чурттуг комсомолчуларынч болгаш аныктарны куурузаның чүкү-биле 1960 чылда 14—15 миллион гектар шөгө куурузаның дүжүлдү өстүрүп алыр; колхозтарга болгаш совхозтарга аныктарны 150 муңда азыш өвөс механизацияттыган агрегаттарын болгаш эвилелдерин организациястар.

Улеттуурин, транспорт болгаш тудуунуң комсомол организациялары көдээ ачыл-агылын техника талазы-биле үчөгөзлөөрин дүзаны көргүзүп, көдээ ачыл-агылнын эң чаа техниказын шитгөдип алырны болгаш бүдүрүп үндүрер шөгөт, колхозтарны болгаш совхозтарны электрifiersиге киржиш турар.

СЭКП ТК-нын 1959 чылдагы декабрь Пленумунун шиттирлерин ботандырыр дөшт комсомол организацияларын дайынчы байдал-биле ачылдып киришкен дөштин ВЛКСМ ТК-нын пленуму демделгез. Угаранын, Узбекистанын, Алтай крайын, Татариянын, өске-даа хөй-хөй республикаларын, крайларын болгаш областтарын анык ачыл-агылчери чеди чылдың ийги чылдында бедик хүлээлгелерни алганар.

Ону-биле кады чамдык эвилелдешкен республикаларын ЛКСМ ТК-лары, комсомолдун крайкомары болгаш обкомары 1959 чылда көдөөн анык ачыл-агылдерин алганы социалистг хүлээлгелерни күөстеттер талазы-биле идеялиг, организацык болгаш агитацияк ачылды калбартып чорутпаан дөштин база көдээ ачыл-агыл бүдүрүлгезини мурунчаларынч болгаш чаартычыларын дуржулааларынч шиттерид болгаш хөйт тардыр чечкаларын, үш чувар бажынар база кылган.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунун шиттирлерин чурттуг комсомол организацияларынч ачыл-чорудулгазынын дайынчы программаны кылдыр хүлээп алышкан, комсомолдун бири чергенин соруглазы болза көдээ ачыл-агылы улам ынак хөгжүдөр талазы-биле Коммунистг партияны ачылдып кылган хемчегелерин ботандырырды ачылдып кириши болур деп савазар дөштин ВЛКСМ-ниң Топ Комитединиң пленуму доктаалан.

Совет аныктарынч медерелнге СЭКП ТК-нын Пленумунун шиттирлериниң уткамын болгаш боданын билдиршип чедирери, бистин планнарнынч өндүрүлүп болгаш шыннынч тодаргай-биле, доштаны-биле оларга көргүзери, чеди чыл планин хуусаа бетинде күөседири дөшт совет улустун ниити демиселин бодунуң оруну тып алыр талазы-биле анык оол болгаш кыс бүдүзүгө дузаалары чугула болуп турар.

Комсомол комитеттеринч хүлээлгези чүд дөргө, көдээ ачыл-агыл-да эң байлак курдаларынч идеялиг болгаш ачыл-агылы ачыл-агыл талазы-биле партия, совет, ачыл-агыл организацияга дузааларын, чуртка көдээ ачыл-агыл продуктуларынч адыкшыны тургузар, чөшүч кизи бүрүзүгө онаш-

КОМСОМОЛДУН ДАЙЫНЧЫ СОРУЛГАЛАРЫ

ВЛКСМ ТК-ның VII пленуму ажылын дооскан

тыр эйт бүдүрер талазы-биле Американың Каттышкан Штаттарын чедер болгаш өртер деп—бүгү улустун бо эң чугула соруглазын чедиркишкени-биле шиттирлээринче көдөөн анык ачыл-агылдеринче чогадыкчы күшү углаары болур.

Комсомол организациялары колхоз болгаш совхоз бүрүзүнүң комсомол эге организацияларына, анык оолдар, кызтарга чаа, бедтикче хүлээлгелерни ачылдып кылдыр болгаш хүлээп алыр талазы-биле дузаны көргүзөр, чеди чылды оналгаларын, хамыктын мурунда 1960 чылдын хүлээлгелерин хуусаа бетинде күөседири дөшт дайынчы социалистг чарышты калбартыр күдээлгелиг. Рязань областын малчынынын, база ол ышкаш көдээ ачыл-агылнын мурунчылары, Социалистг Күш-ажылдык Маандырлары Ярослав Чижик, Татьяна Перешивковна, Вера Рыбачектин, Валентин Топконун, Турсуной Ахурованын, Иван Малашенконун, Вера Сидоровна, Александр Гиталовун, Николай Мануковскиин болгаш өскелерин-даа дуржулааларын комсомол активинге, анык эр, херээжен колхозчуларга, совхозтарны болгаш СТС-терин ачылчыларынга калбаа-биле таныштырыр өргөжөк чутула.

Комсомол организацияларынн эң чугула соруглазы болза чылда 10—11 миллион пуд тараны бүдүрери дөшт демиселче аныктарны эвилелдери, бүгү көдээ ачыл-агыл культураларынч дүжүттүн бедидери болур.

8—9 миллион гектар чаа черлерин болгаш 3 миллион гектар кагдыган черлерин шитгөдип алыр талазы-биле ачылдырга комсомолчулары болгаш аныктарны идеяли-биле хаара тырттарынын өргөжөк чугулаанын чамдык республикаларынч болгаш областтарын комсомол организацияларынч кичээлгетин пленум онзалып утлаан.

Комсомол организациялары куурузанын тарыга шөдлерин калбартыр болгаш оң бедик дүжүлдү алырны чүткүлдү-биле чедип алыр ужурулг. Чурттуг комсомолчуларынч болгаш аныктарны куурузаның чүкү-биле 1960 чылда 14—15 миллион гектар шөгө куурузаның дүжүлдү өстүрүп алыр; колхозтарга болгаш совхозтарга аныктарны 150 муңда азыш өвөс механизацияттыган агрегаттарын болгаш эвилелдерин организациястар.

Улам калбаа-биле уламчылап чорударын комсомол организацияларынч пленум хүлээткен. Комсомол организациялары болза клубтарын, библиотекаларын, кызыл булуңарын ачылына бот-тыныгыр өгөлдө улам идеяли-биле хөгжөдөр; культура-чырыдышкын ачылчынынч үдесинеринге, культурул дьштанылганы организация биринге актив өөдери, культуру-чырыдышкын ачылдыкчылары киздерин болгаш белектарын улам экижерде талазы-биле хемчегелер алыр; аныктарны кижиздериниң херөөне кийонун, радионун, библиотеканынч байлакшыдыг аргаларын улам долзуу-биле ачылдыларын чедип алыр; көдөөн бот-тыныгыр уран чүл коллективтеринге, культуру университеттеринге, улусчу театрларга дузаалары көргүзүрүн уран чүдүлгө ачылдыкчыларын улам калбаа-биле хандыдып кириер ужурулг.

Комсомол организацияларынн эң чугула соруглазы болза чылда 10—11 миллион пуд тараны бүдүрери дөшт демиселче аныктарны эвилелдери, бүгү көдээ ачыл-агыл культураларынч дүжүттүн бедидери болур.

8—9 миллион гектар чаа черлерин болгаш 3 миллион гектар кагдыган черлерин шитгөдип алыр талазы-биле ачылдырга комсомолчулары болгаш аныктарны идеяли-биле хаара тырттарынын өргөжөк чугулаанын чамдык республикаларынч болгаш областтарын комсомол организацияларынч кичээлгетин пленум онзалып утлаан.

Комсомол организациялары куурузанын тарыга шөдлерин калбартыр болгаш оң бедик дүжүлдү алырны чүткүлдү-биле чедип алыр ужурулг. Чурттуг комсомолчуларынч болгаш аныктарны куурузаның чүкү-биле 1960 чылда 14—15 миллион гектар шөгө куурузаның дүжүлдү өстүрүп алыр; колхозтарга болгаш совхозтарга аныктарны 150 муңда азыш өвөс механизацияттыган агрегаттарын болгаш эвилелдерин организациястар.

Партиянын айтканы программагы чедишкени-биле күөседири дөшт, социалистг көдээ ачыл-агылынч улам ынакшыл чечектелишкени, бистин чуртка көдээ ачыл-агыл продуктуларынч эдилегишкени тургузары дөшт комсомолчу чүткүл-биле ачылдып кирирлерин чурттуг комсомол организацияларынч пленуму доктаалан.

Улам калбаа-биле уламчылап чорударын комсомол организацияларынч пленум хүлээткен. Комсомол организациялары болза клубтарын, библиотекаларын, кызыл булуңарын ачылына бот-тыныгыр өгөлдө улам идеяли-биле хөгжөдөр; культура-чырыдышкын ачылчынынч үдесинеринге, культурул дьштанылганы организация биринге актив өөдери, культуру-чырыдышкын ачылдыкчылары киздерин болгаш белектарын улам экижерде талазы-биле хемчегелер алыр; аныктарны кижиздериниң херөөне кийонун, радионун, библиотеканынч байлакшыдыг аргаларын улам долзуу-биле ачылдыларын чедип алыр; көдөөн бот-тыныгыр уран чүл коллективтеринге, культуру университеттеринге, улусчу театрларга дузаалары көргүзүрүн уран чүдүлгө ачылдыкчыларын улам калбаа-биле хандыдып кириер ужурулг.

Партиянын айтканы программагы чедишкени-биле күөседири дөшт, социалистг көдээ ачыл-агылынч улам ынакшыл чечектелишкени, бистин чуртка көдээ ачыл-агыл продуктуларынч эдилегишкени тургузары дөшт комсомолчу чүткүл-биле ачылдып кирирлерин чурттуг комсомол организацияларынч пленуму доктаалан.

Улам калбаа-биле уламчылап чорударын комсомол организацияларынч пленум хүлээткен. Комсомол организациялары болза клубтарын, библиотекаларын, кызыл булуңарын ачылына бот-тыныгыр өгөлдө улам идеяли-биле хөгжөдөр; культура-чырыдышкын ачылчынынч үдесинеринге, культурул дьштанылганы организация биринге актив өөдери, культуру-чырыдышкын ачылдыкчылары киздерин болгаш белектарын улам экижерде талазы-биле хемчегелер алыр; аныктарны кижиздериниң херөөне кийонун, радионун, библиотеканынч байлакшыдыг аргаларын улам долзуу-биле ачылдыларын чедип алыр; көдөөн бот-тыныгыр уран чүл коллективтеринге, культуру университеттеринге, улусчу театрларга дузаалары көргүзүрүн уран чүдүлгө ачылдыкчыларын улам калбаа-биле хандыдып кириер ужурулг.

Москва хоорайны, Горькийни, Запорожени болгаш өске-даа комсомол организацияларынч үлегери-биле аныктарынч болгаш урууларын азыныга оларынч чурттап турар черлеринч айы-биле ачыл чорударынч чөвүлдерин эң чоокчу уде тургузууларын, ол чөвүлдерге өөдөргө комсомолчу активчилерин, пропагандистерин, масовиктерин, спорт талазы-биле сургакчыларын, бот-тыныгыр уран чүл бөлгүмнеринч удурутууларын болгаш өскелерин-даа чорутууларынч пленум сүмөлгөп.

Анык оолдар, кыстарнынч амыдыралында адыгыр болушкунары: назы четкенин, ачылдып өгөлдөни, тускай өртөк чедип алганын, өгөгөненин, уруг божаанын болгаш өске-даа чүддери аныктарынч коллективтери демделгээр херек.

Улусту эки-тура дуржулаларында комсомолчуларынч болгаш аныктарнынч санын дыка көвүдери, оларынч ачылдыр экижерде талазы-биле партия организацияларына дузаалары өргөжөк чугула деп пленум санаан. Комсомол организациялары эш-хуузуун сугартынын ачылдып идеяли-биле кирир, алдадал кылдып, үдөгүдү кылганын анык кижилерни дагынынч алыр, коллективти-биле оларны шөгөтөр болгаш хөй-ниитинч савдарын чедирер талазы-биле ботун шынытка өске-даа индыг хемчегелери практикалар херек дөштинч пленум айттыр турар.

МАЛЧЫНАРГА

Танды районун «Совет Россия» колхозунуң туду бригадазы өрткөн чымы Кожаядыг, Сохтга, Бижикит-Бөмдә, Балдырганында, Чагытайда малчынар чурттаар чалгыс ай хөвирин бажынарын тудуп, ачылаага киришкен болгаш эрги бажынарны септеш, хөб бажынар пещкаларын, үш чувар бажынар база кылган.

А. МӨҢГЕ.

Чирюртовск ГЭС-тин тудуунда

Дажестан АССР. Сулак хемия солагай кылдыла Чирюртовскиниң ГЭС-ни тудуп турар. Тудуужулар ону айыткап хуусаазында бир чыл мурал дужаар деп хүлээгенер. Кол-кол ачылдыр шүттү көрдүнгөндө мурал булуп турар. Чуртука: Чирюртовск ГЭС-тин сүт дамчыр улут хооланы.

Тудуг ыяжынч белеткел

Бармын-Хемчик районун «Большевик» көдээ ачыл-агыл артелининч туду бригадынын мурунда б чылдын улут соругу салдымып турар. Бригада бүдүрүгө планын сүгүр 100 баш инек кирир бир кажааны, 4000 баш хөйтга 7 кажаны, культуура-амдыралдын өске-даа тудуларынч тудур.

Бригадан ачылчылары 60 чылдын ыязы-буру тудуларга херектээр 4000 кубометр тудуг ыяжынч белеткээр турган.

Машык белеткелдинде 40 ажыг кизи 3.875 кубометрин кезип, оон 914 кубометрин машина орунче үндүргө болгаш мышты тудуг шөгүтүчө сөвүртү турар. ыяш белеткелде эвилелдердин Бак-Баранын, Бажынынч эвилелдер болуп, планын ачыр күөседири, организацык ачылдып турар.

Индыг болза-даа тайгада белеткелтинген тудуг ыяжынч тудуг шөдлеринче сөвүртү алыр талазы-биле колхоз баштар-чери чөгуур кичээлгет салбайн турар. ыяш сөвүртү кожу үргүлчү урелип турар. Оон ужурудан ыяш сөвүртүлгези саадап турар.

Колхозта партия, комсомол организацияларынч ыяш белеткелдинде тудуужулар ортузуна лекция, беседә, союну номчутуу болгаш өске-даа тамдыла ачылмы кош-кас чорудуп турар.

С. ИРГИТ.

„ШЫНЫН“ НОМЧУКЧУЛАРЫНЫН ЧАГААЛАРЫ

Совет кижилер

Чаа-Хем районун «Тере-Төл» колхозунун Сарыг-Хөл сүт-бараан ферманын ажылдакчылары чеди чылдың баштайгы чылы—1959 чылда сүт саалдызын планын ооналганын чедишкенин боттандырган. Ферманын саанчыларындан 3. Мынмаа саар инек бүртүздөн 800 кг сүтү сагаш, саанчылар ортузунга калбарган социалисттик чарыштын тилекчиси болган. Саанчылар 3. Инам, Б. Чынысмаа олар сүт саалдызын талазы-биле бедик көргүзүлгөни чеди алганнар.

Мынмаа чүгө мурнакчы саанчы эвес, харын колхозта партия организациязынын дуржулгалы агитатору. Партиянын болгаш чазактын доктаал, шиптирлерин саанчыларга тайыбырлап, социалисттик чарышты организастап, түнелин үндүрүп, агитхуудуска чырыдып турар.

Чурукта: саанчы 3. Мынмаа СССР-нин Дээди Советинин IV сессиясына «Чепселенишкини дүжүрү—тайбынчы быжылаарыңче болгаш улустар аразына найыралды хандырыңче орук» деп, Н. С. Хрущевтин илеткенин номчуп, хостуг шахта бодунун уругтары-биле кады олурары.

Сөзү болгаш фотогу С. Февитистовтуу.

Часкы тарылгага

ХАЙЫРАКАН. (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик районун Сталин аттыг көдө ажыл-агый артелиниң механизаторлары болгаш тараажылары часкы хову ажылынга белеткелдери өй-шаанда, эки шынарлыг чорудар дөш социалисттик чарышты калбаргакан ажылдап турарлар.

Эш Очур-оолга баштаган механизаторлар септезе чогуур 8 тракторунун 6-зын база 63 илбир, 11 сейлаканы, 6 анданын септеп дооскан. Панда көрдүнгөндө көдө ажыл-агый машиналарынын септелгенин марта чедир доозар соругуна механизаторлар салып алган.

Көдө ажыл-агый машина-керектеринин септелгенинде ажылдап турар механизаторларда эштер Лопсан-Серен, Оскур, Экер-оол, Очур-оол ышмак ажыл норманын 150—175 хуу чедир күгүсөдү, ажылдын шынары дөш демисежиңи турар механизаторлар тей.

Колхозчу тараажылар тараа культуразынын 345 тонна үренин групп алган болгаш өн иштинде 200 тонна кызыл-тас, 80 тонна арбай, чинге-тараа, 70 ажы тонна картофель үренин үнү аргылаан. Хову бригаданын чедиргөөнү ари сува үренин аргылап турарлар.

Чеди чылдың мурнакчызы

Току районун «Май бери» көдө ажыл-агый артелиниң хоочун саанчысы Кол Бадымчаа эркен чылын саар инектен-не 1200 кг сүт саар хүлөөлгө алгаш, 1708 кг кылдыр күгүстөгөн.

СЭКП ТК-нын декабрь Пленумунун доктаалын танышкан, колхозчуларын ишти хуралына санал берип, чүве чугаалам, чеди чылдың ийги чылы — 1960 чылда саар инек бүртүздөн 1800 кг сүтү саар хүлөөлгө, районун «Совет Тыва» колхозунун мурнакчы саанчысы Бараан Кувуну ол социалисттик чарышка кылгырган.

Кол Бадымчаанын 1959 чылда сүт саалдызын талазы-биле бедик көргүзүлгү болгаш дөш СЭКП обкомго болгаш облукском Хундулаа бижик-биле ону шагнаан.

С. САМИЯ.

Кол Бадымчаа.

ОЛАРЫН ХҮЛЭЭЛГЕЛЕРИ

Чөөн-Хемчик районун «Большевик» колхозунун хойжузу Мижит-Доржу 1952 чылда 315 кыс хураганны хүлөөп алгаш, 1959 чылдың төңүзүгө чедир 4161 баш чедир өстүргөн.

Мурнакчы малчын эртен чылын төрөөн 320 хойдан 460 хураган, хой бүртүздөн 2,4 кг дүк алган. Мижит-Доржу СЭКП ТК-нын декабрь Пленумунун доктаалын боттандырап дөш, бо чылын 100 хой бүртүздөн 115 хураган, хойдан-на 3 кг дүк аларын хүлөөгөн.

Дуржулгалыг малчын малчы олар белчирип шагын кайндаа үезинде таарыштырып, орансазын септеп, чыгылап, малчын белеткеш ап турар. Мижит-Доржунун кадында койларын күш-денгилден эртен чылын эки болганындан, амгы үеде арып баксыраан чүве чок.

К. КОМБУКАЙ.

Чүс хойдан 160 хураган

Чаа-Хем районун Ленин аттыг көдө ажыл-агый артелиниң хойжузу Ласпак районун ам 8 чыл хой калдыр, бо аразында 4 муң ажыг хойну колхозка өстүрүп берген.

СЭКП Топ Комитетинин декабрь (1959 ч.) Пленумунун доктаалын Н. Ласпак танышкан, ону амыдыралга боттандырап дөш Чөөн-Хемчик районун «Октябрь 30 чылы» колхозунун аддарлыг хойжузу, Социалисттик Күш-ажылдык Маалыры О. Лопсанчанын социалисттик чарышка кылгырган, 1960 чылда төрүүр 100 баш хойдан-на 160 хураганны, хой бүртүздөн 2,4 кг дүктү аларын хүлөөгөн.

Хойжу ам төрөөн 170 хойндан 170 хураганны менди доруктуруп турар болгаш мөөн солгаар төрүүр 200 хойну хураганны четче өстүрүп албышаан, ийги оолдашканын бодунун алган хүлөөлгөни күгүсөдү шыдаар.

К. ДОРЖУ.

Ылаш белеткелинде

Өвүр районун «Кызыл туң» колхозунун эш К. Карым-оолга удурунган 24 кижилег бригаданы школа-нын, колхоз конторазынын болгаш өскө-да албан организация чедиринин келир ыжың оттулар 2560 кубометр ыжың белеткелээр. Ажылды баштайгы хүшеринде бригаданын кежигүннери 540 кубометрин хап, оң 410 кубометрин школа чанында өстүрүп чедирген болгаш ажы кидин түлүк чоруу турар.

Колхозта партия эге организациязынын бригадала быжылаан агитатору К. Тас лекция, беседа, солун номчулгалын доктаамал чорудуп турар.

О. БУРУТ.

Чыл-чылда-ла бедик көргүзүлгөни чеди ап турарлар.

Хойжу Сүрүччап эртен чылын 100 баш төрүүр хой бүртүздөн 109 хураганны өстүрүп, хойдан-на 1,8 кг дүктү кыргыш алган. Сүрүччаптың кыштаанда кайаалар чыгып, мал чынын четчири-биле өстүрүп чедирген. Малчынның хоюнун күжү бичин-даа баксыраан.

СЭКП ТК-нын декабрь Пленумунун доктаалын, СССР-нин Дээди Советинин IV сессиясына Н. С. Хрущевтин «Чепселенишкини дүжүрү—тайбынчы быжылаарыңче болгаш улустар аразына найыралды хандырыңче орук» деп илеткенин, «СССР-нин Чепсектег Күштеринин база эргин улуу-биле кылдыр дугайында Хоойлууну» танышкан, чеди чылдың ийги чылы болур 1960 чылда төрүүр 100 баш хойдан 125 хураган, хой бүртүздөн 2,2 кг дүк алыр соруганын Сүрүччап салып алган.

В. ШОЙЛАА.

Чараш-оол Яковлевич Янчат 1958—1959 өөредилге чылында Кызыл-кыс № 2 ортумак школазынын 10-ку класын дооскаш бұдүрүлгөге ажылдаарын шиптирлөөн. «Тыва тудуг» трезинге челе бергеш, тудуг ажылыга хүлөөп аларын дилээ.

Янчаттын дилөөн хандыргаш, Очур-оол бригадирлөөн комплексилег тудуг бригадасына ону быжылаан. Хоочун тудугчуларың дузаламчызыга даягаш, бодунун кызымак-кай чоруу-биле Янчат кыска хуусаанын иштинде дертүк разрядты чеди алган.

СЭКП ТК-нын 1959 чылда болган декабрь Пленумунун доктаалын танышкан хуралымыска Янчат санал береш:—Коммунисттик партиянын болгаш Совет чазактын ажымы-биле ортумак школамы чедишкениң дооскаш, Пленумунун доктаалыга хары кылдыр тудуг ажылынга мергежилени улам бедидип, хүн бүрүнү ажыл норманын доктаамал ажыр күгүсөттишаан, бо чылын чолаа-чылар белеткелээр курска келгеш өөренип тургаш, чолаачылар өргени чеди алыр мен дөөн. Янчат ол курста эки өөренип турар. Комсомолчу тудугчу чолаачылар өргени март айда чедип алыр дөш чүтүлдүг өөренип турар.

Бистин бригадасы Кызыл хоорайга № 11 школа болур, чаа школанын тудугу чорудуп турар. Анык тудугчу Янчат ажыл норманын хүн бүрү 130—150 хуу чедир күгүсөдү, социалисттик чарыштын мурнакчыларын оодурунда чоруп турар.

СССР-нин Дээди Советинин IV сессиясына Н. С. Хрущевтин «Чепселенишкини дүжүрү—тайбынчы быжылаарыңче болгаш улустар аразына найыралды хандырыңче орук» деп илеткени бистин коллективне танышкан, 1960 чылдың бұдүрүлгө программанын ажыр күгүсөдүр хүлөөлгөни алган бис.

С. САНДАН.

Номчукчуларнын саны өзүп турар

Комсомолчу Анна Фомаевна Ильинича Таңды районун Балгазын ортумак школазын дооскаш, Балгазын көдөш Култура бажынының библиотеказына ажылдаарын күзеп, көдөш Советке билдиршишкин киргеш. Оң дилөөн көдөш Совет хандыргаш, библиотеканын эргелчезинге томуйлаан.

Школа дооскаш, чаа

ажылдап эгелгөн кижиге бергелер таваржып турган. Ынчалза-даа библиотеканын активтеринин, көдөш Советтин дузалам чызымы-биле ажылдап тургаш, ажылдын зайын ол ты-ва берген.

Ильиничанын библиотеканы ажылдап кирерде ном фондусу болгаш номчукчулар эвөөш турган. Номчукчуларнын саны

1958 чылда 660 кижиге, ам 900 ажыг кижиге өсүп турар. Библиотеканын 9100 ажыг лянзы-бүрү литература номна-ры бар. Оң иштинде тыва дыл кырында номнар 300 ажыг.

Библиотеканын көрүштүг бодулар дөш, Анна Фомаевнаны өскү ажылды кылганын демделгелери чугула. Номчукчула залмы доогу,

ЧЕТПЕСТЕРНИ ЭДИП АЛЫРЫН СҮМЕЛЕП ТУР

Почта чедирилгезинде четпестер

Тес-Хем районун Ленин аттыг көдө ажыл-агый артелине бо чылдың паралагынын чыгылаам организастыг эрген. Колхозта албан организация чедиринин болгаш колхозчуларнын чагыткан солундарын, журналдарын дыка дөйгү чагытканнар. Колхоз баштаар чери 16 кезек солундарын, журналдарын клубун библиотеказына бижидип берген. Колхозта паралага чыгылаамнын хөй кези чыл хуусаалыг.

Паралага чыгылаамнын организастыг, эки чоруткаш, оларын чедирилгени база эки организастаары партия организациязынын, колхоз баштаар чедиринин, өй ылаңгыла харылаа ажылдакчыларын күлөөлгөни болур ужурауг. Ындыг турбу-же бистин колхозта байдал ыңдыг эвес.

Район төвүндөн почта колхозка хүнүң-не кезеп турар. Ындыг болза-даа келген солундарын, журналдарын өзлериңге чедирилгени багай. Колхозта харылаа салбырынның почталыон Ч. Саар келген почтаны сайгарбайн хондурап, паралага чагыкчылары келирге, ажыл шагы төөгөн дөш солун-сеткүүлдерин өзлериңге бербиңи баар чоруктар бар.

Ыракта фермаларга, малчынар-же почта чедирилгени багай организастагыннан. Ырак ордарда малчынарын чагытканын, чага-бижиктерин фермалар эргелчезилери,

бригадирлер ап, оларын малчыларга улуг ооздашканын чедирип турарлар. Моон түнелинде СЭКП ТК-нын декабрь Пленумунун материалдарын, доктаалын, Н. С. Хрущевтин Пленумга чугаамын паралап солуннар малчынарга ооздалап чедип турар.

Фермаларга, ордарларга почта чедирилгени ооздалап барып турары-биле агитаторларнын ажылынга таярыча чок байдаллар тургустунуп турар. Фермалар эргелчезилери, бригадирлер почтаны күлөөп алгаш, бажынынга чыттырар чоруктар бар.

Колхоз баштаар чери, колхозта партия организациязы, көдөш Совет ыракта ордарларга баар почта чедирилгенин таарыштырып, харын тус-кай почталыон тургустурун моон солгаар өөренип көрөзе чогуур.

Паралага чыгылаам колхозка организастыг эрген болза-даа, чамдык кижилеринин, өң ылаңгыла удурутку ажылдакчылардан чамдык кижилеринин паралага чыгылаамга киришпей турары хондауыч. Берг-дала көдөш Советтин даргазы коммунист Ч. Самбыл, колхоз баштаар чедиринин даргазынын ордакчызы Ч. Янчы болгаш өскелер-даа бо чылдың чыгылаамын ам-даа кылбааннар.

СЭКП ТК-нын декабрь Пленумунун доктаалын колхозчу ажыл-ишчилер ханым-биле өөренип, чеди чыл планынын ийги чылында артылыш мурнада салдыгын соругаларын хуусаа бетинде амыдыралга боттандырап дөш күженишкининиң ажылдап турарлар.

С. СЫРАТ-ООЛ.

Олурда-ла хаарып келир

Кызылдан барган кезек кижичынын, шайлап аары-биле Бай-Хаак столовазынга кире бердиш. Кижилерин көөрүвүске-ле чагыдып алган аш-чечин салып алгылаан, тойнары-биле көвээр олугулар мындыг. Бистер хөй-инитинин чедиринде черинин чурумун баугаар тонарарыны уштуп, аскылап каш, буфеттен барып херектиң чедирин бижиткелен алгаш, олуртупу-вус.

Олуртупу чүве кайла дээр силер. Соок деп чүвени кижиге шайлап аргажог. Стола ишиг чедир салып турга бусталып үе бөөр, хөөрө кижиге чанында эжин-даа көрбиңи баар деп чугаадап чыгып. Залда печканы барып сыйып көргүлөөн бис. Ол кижигин салаанын шуут-ла хаарып турар.

Бистер, Кызылдан келген кезек кижилер, он эгелеш-ле, хөй-инитинин чедиринде черинин чурумун «үрөкчилери» бооп, Бай-Хаак столовазынын чурумунга чыгыртып, тоңуну чедирип ужулга таваржышкан бис. Баштайгы үеде столова эргелчезини эш Овчинникова болгаш улуг повар эш Янковлева сугаар бистерин өзөн чыгытканын көрүп турганнар, а кажан столовазын иштики чурумунга «чагырткаш», тоңуну чедирип турар апаргалымыста олар чүгү-даа эскербес, тайбың хедирип болу бергенер. Инчылзажог бистер ол столовалык иштики чурумунун «үрөкчилери» болуусаарын күзөөвөн бис.

С. ПИРГОВ.

Каш хонун манаар

Сүт-Хөл районун райпо, «Алдан-Маалы» колхозун баштаар берин ыракта ордарда малчынарын херегел бараннар-биле өй-шаанда хандырайн турар.

Колхозтуу Акта, Баян-Колда, Шекверде болгаш Бошместе малчынары хүн бүрүнүн эргеш чугула бараннарнын салып алыр дөш колхоз төвүнде баар ужулга таваржып турарлар. Ында көдөш магазинин эргелчезини көргөн-оол салып аныкчыларнын негелдезинге дынгарып эвес болуп, салдыны чогуур шагында ажыптас, ажыгаш соонда үр-ле ичтинден тырткыштангып алган турар чоруктар бар.

Көргөн-оол магазинин чамдыкта каш хонук иштиңе улаштыр ажит-пайн баргылаар. Ырак кыштаглар-да келген малчынарын магазинин ажиттынарын манап, 2—3 хонар таарылаалар бар. Чижээ, чыгыкчы Калан-оол шай, таапкы болгаш өскө-даа бараннар салып алары-биле келгеш, магазинин ажиттынарын 2 хонук манааш, ам хөдөөн бұдүрү алган.

Малдын олар белчирип таарыштырап, чаш төдүн хүлөөп алыр дөш малчынарда амгы үеде бичин-даа чай шөлөөн чок. Ынчангаш хүн бүрүнүн эргеш чугула бараннарнын кыштагларга эжеп салдыларын организастаарын райпо болгаш колхоз баштаар черинден күзеп турар.

Д. БОЛАТ.

Овааланы берген чыдар

Бай-Тайга районун «Малчын» көдө ажыл-агый артелиниң кежигүннениң өргө бүртүз чыл-чылда солундарын, сеткүүлдерин чагыткан ап келгештер. Паралага бижидилгө бо чылын база багай эвес болган.

Колхоз баштаар чедиринин, колхозта партия организациязынын Каргы көдөш Советтин почта чедирилгени-не кичээңгей салбайн турары-биле артелдин ырак ордарында малчынар чагыткан солундарын, сеткүүлдерин ай-ай-биле албайн турарлар. Мөгөн-Бүрүнде малчынар эртен чылын чагыткан солундарын ноябрь айдан бээр албаан болгаш бо чылын чагыткан солун, сеткүүлдери Мугур-Аксы почта салбырында овааланы берген чыдар.

Мөгөн-Бүрүнге почтаның четпей турарынын чылдагыны болза колхоз баштаар черинде болуп турар. Бо аразында почта чедирер тускай кижиге тургустунаам, колхоз баштаар чери бир-ле колхозчуга дагып каш, оң почта чедиргенине күш-хүңү санал бербиңи турары-биле сөөлү үеде колхозчулар ынавас аларган. Колхоз баштаар чери Мөгөн-Бүрүнге почта чедирер колхозчуларын транспорт-биле хандырайн баар чоруктар бар.

Мөгөн-Бүрүнде малчынар ортузунда партиянын политмассалыг ажылы кошкак тургустунган. Лекциялар, илеткелдер, беседалар ховар болуп турар болгаш культура-массалыг ажыл барык болбайн турар.

Мөгөн-Бүрүнге почта доктаамал кезеп турарын, чагылаамын үзүктө-лишкин чокка ап номчуп турарын малчынар, башкылар күзеп турарлар.

баштаар черинде болуп турар. Бо аразында почта чедирер тускай кижиге тургустунаам, колхоз баштаар чери бир-ле колхозчуга дагып каш, оң почта чедиргенине күш-хүңү санал бербиңи турары-биле сөөлү үеде колхозчулар ынавас аларган. Колхоз баштаар чери Мөгөн-Бүрүнге почта чедирер колхозчуларын транспорт-биле хандырайн баар чоруктар бар.

Мөгөн-Бүрүнде малчынар ортузунда партиянын политмассалыг ажылы кошкак тургустунган. Лекциялар, илеткелдер, беседалар ховар болуп турар болгаш культура-массалыг ажыл барык болбайн турар.

Мөгөн-Бүрүнге почта доктаамал кезеп турарын, чагылаамын үзүктө-лишкин чокка ап номчуп турарын малчынар, башкылар күзеп турарлар.

С. ДОРЖУ.

Парлаттынмаан чагааларнын изи-биле

Эрес-оол Донгакович Байсалаан мурнунда оор херек ужурунда шиптиртер, 1959 чылда чанып келгеш, хөй-инитиге ажиттыг ажыл кылбайн Чаа-Хөл районун «Найырал» колхозуна чурттап, үргүлчү-ле арагаллап, чалчык кылып, сөөлү үеде улус эттеп, хулган херектерин үгүгелдип турарын көдөш корреспондент билгөөн.

Редакциянын чоруткан материалына Чаа-Хөл райкудкомунун шагдаа кидишкени начальниги эш Маалдыр-оолдун харылааны кылгаш, 3. Д. Байсалаанын хөдөөн районун улус сулдуга киригеш.

Май-оол ам «Баштайгы көргүзүлгенин мурнунда», «Заочник» деп аттарлыг чуруктарын кылып турар болгаш «Анык колхозчулар» деп чурук доозарынын кырында.

Мастерскаянын дуржулгалыг чурукчуларын берген канды-даа даалгаларын оларын сеткилинге кирип чурваан шаанда Май-оолдун сагыш-сеткилин-даа оожурагас. Бо

1958 чылда үчилешени эки дооскаш, Май-оол Кызылдын чуруга мастерскаяныга ажылдап берген. Баштайгы үеде чурван чуруктары анык чурукчунуң сеткил-сагышын өөртпей турган. Чуруктуң булуун таарыштырып, амылдырчы өвүр-хевирин көргүзери Май-оолга белең эвес турган. Ынчалза-даа дуржулгалыг хоочун чурукчуларын, өй ылаңгыла чурукчу И. Болотскинин арга-сүмезин дыннап, бодунун чурукчу мергежилин бедидер дөш кызымак ажылдап келгени-биле анык чурукчунуң талантымы чагытаар-ла өзүп турар.

Чурукчунуң областың чараш бой-дус чурумалын болгаш төөгүдүг чеди чылдың соругаларын күгүсөдүп турар күш-ажылчы кижилерин ажыл-ижин көргүскен эскилтери мергежилдиң чурттугунан. «Чыгыкчы» деп чурук анык чурукчунуң баштайгы ажылынын чедишкенинин херечлеш турар.

Боттанган күзел

Май-оолдун уран-чурулгага сонуургалы бичин школачы чылдарында эгелеш-ле, хайынгып чорашан. Бир-ле катан Шагаан-Арыг ортумак школан 7 класын өөренип турда Май-оолга орустун сураглыг чурукчулары Репин, Суриянов, Шинкин оларынч уран-чечен чурван чуруктарынын чымыдым таваржып, ол бичин оолдун сагыш-сеткилин домадуруп, чурулгага ынакшылын хөлөдөшкөн.

1953 чылда Шагаан-Арыг ортумак школан 9 класын дооскаш, Май-оол Казанынның чуруга үчилешинге өөренири-биле чорупкан.

Чангыс курстун өш-өөр, өң ылаңгыла башкы Виктор Семенович Подчуруски оң келир үеде чурукчу болурунга уттудурубас дузаны чедиргенин Май-оол чугаалап оар.

1958 чылда үчилешени эки дооскаш, Май-оол Кызылдын чуруга мастерскаяныга ажылдап берген. Баштайгы үеде чурван чуруктары анык чурукчунуң сеткил-сагышын өөртпей турган. Чуруктуң булуун таарыштырып, амылдырчы өвүр-хевирин көргүзери Май-оолга белең эвес турган. Ынчалза-даа дуржулгалыг хоочун чурукчуларын, өй ылаңгыла чурукчу И. Болотскинин арга-сүмезин дыннап, бодунун чурукчу мергежилин бедидер дөш кызымак ажылдап келгени-биле анык чурукчунуң талантымы чагытаар-ла өзүп турар.

Чурукчунуң областың чараш бой-дус чурумалын болгаш төөгүдүг чеди чылдың соругаларын күгүсөдүп турар күш-ажылчы кижилерин ажыл-ижин көргүскен эскилтери мергежилдиң чурттугунан. «Чыгыкчы» деп чурук анык чурукчунуң баштайгы ажылынын чедишкенинин херечлеш турар.

Май-оол ам «Баштайгы көргүзүлгенин мурнунда», «Заочник» деп аттарлыг чуруктарын кылып турар болгаш «Анык колхозчулар» деп чурук доозарынын кырында.

Мастерскаянын дуржулгалыг чурукчуларын берген канды-даа даалгаларын оларын сеткилинге кирип чурваан шаанда Май-оолдун сагыш-сеткилин-даа оожурагас. Бо

1958 чылда үчилешени эки дооскаш, Май-оол Кызылдын чуруга мастерскаяныга ажылдап берген. Баштайгы үеде чурван чуруктары анык чурукчунуң сеткил-сагышын өөртпей турган. Чуруктуң булуун таарыштырып, амылдырчы өвүр-хевирин көргүзери Май-оолга белең эвес турган. Ынчалза-даа дуржулгалыг хоочун чурукчуларын, өй ылаңгыла чурукчу И. Болотскинин арга-сүмезин дыннап, бодунун чурукчу мергежилин бедидер дөш кызымак ажылдап келгени-биле анык чурукчунуң талантымы чагытаар-ла өзүп турар.

Чурукчунуң областың чараш бой-дус чурумалын болгаш төөгүдүг чеди чылдың соругаларын күгүсөдүп турар күш-ажылчы кижилерин ажыл-ижин көргүскен эскилтери мергежилдиң чурттугунан. «Чыгыкчы» деп чурук анык чурукчунуң баштайгы ажылынын чедишкенинин херечлеш турар.

Редакция ЧАГААЛА

Малдын ажаалгазы багай

Току районун «Май 1» көдөзө аял-агый артелиде нитинин мыймыгы бада болган чыгы маалынын азырал, ажаалгазында улуг чепестер бар.

Кутуг-Безги сүт-бараан ферма-сында шектер кидин-не бызалал турары-биле холбаштыр ферма ажалдагылары хунуң-не чаш бызаларын хулаң ап турар. Мал оол-дашкынын чединшикийн эрттирип, ооп төдү менди камгалап алары мал кажазаны баш удур чыгылап, мал чечин, ол ышкаш мал аздага төгөр өдөкти белеткээринден хажааржыр.

Ынды турсе фермада инек кажазы аажок соок, кажазаны азда доң, азда төгөр хуурек-даа кургак өдөк чок болуп турар. Ферма ажал-

дакчылары өдөкти чайгы үдө болуп кургадып алыр ужурул турган, оны боттадырыныче сгыш салбаанын-дав ам өдөк чок дийши дүвүрөп турлар.

Чыгы кадарчысы А. Чуурга, А. Багамы ажар эртен чайын колхозун 400 ажар чыгы малын тайга олдуга семитип олардыры-биле хулаң алгаш, малдын олар-бедирин таарыштырып, малдын эки денгизин чедип алыр талазы-биле ак-сеткилдг ажалдаанында чыгы малдын хөй кезинин денгизин арган болган. Ам арган чыгы малды тургузу азырал эгелзөн. 60 ажар улуг, биче чыгы малды сген, сула-биле азырал турар.

Д. АЙЫР-САНАА.

Деңнели кончуг чавыс

Чаа-Хөл ортук школазынын мастерсаазы багай өвс дераттинген. Демир чоңура болган чазаныр станоктар язы-бүрү херекселдер-биле четчир саныг хандыртыган. Мастерская чазаныр чүүдөргө херекзээр 12 кубометр пөш, шиви, 18 кубометр халың болган демир айма-биле өрөдиге чыгынын эгезинде-ле бүрү хандыртыган. Илчала-даа куш-ажыл китеддеринин эртип турар деңнели кончуг чавыс. Куш-ажыл башкыны эш Н. Андреев китеддерини солун өвс эрртип турар. Оң түңнелиде биртир чыгы өөрөкчиги хандырың куш-ажыл китеддиге ыштан, демирден кылган чүүдөри шко-

лада чок. Ол ышкаш Андреев 10-ту классчыларда машина өөрөнирн база башкылап турар. Башкы өөрөкчигере практиктиг китеддери эрртирбес. А херек кырында школа «ДТ-24» деп тракторлуг болган «ГАЗ-51» деп машиналыг болгай.

Школада куш-ажыл китеддери шах мындыг байдала турла ону дирекция чери эскербей эртип турар. Куш-ажыл китеддери бедик деңнелге эрртир төлдө бо талазы-биле мергекидир, шырак биллигилг башкы-биле школаны хандырыы—областың улус өрөдиге кидизинден негеттирер.

Д. ДАМБА.

ЧӨПТҮГ НЕГЕЛДЕ

Баа-Хем районун «Ленинч орук» көдөзө аял-агый артелини баштаар чери ираккы черлерде малчынарже сгыш салбайн турар.

Колхоз төүндө садг чогуур шагында ажалдавайн баар чоруктар үргүчү болуп турарында ону маанар, азы колхозтан алыр акшази маанар таварылгалар малчынарже үргүчү таваркып турар.

Малчынарга колхозтун партия, комсомол организацияларынын агитаторлары шуут барбайн турар.

Малчынарнын чагыткан солун, журналдары, оларга чагаалар Копту-Аксында почта салбырында дола берген чыдар. Ону чартык ай хире болган малчынар боттары кзоп ап турар.

«Ленинч орук» колхозтун баштаар чери малчынарнын чөптүг негелдиге сгыш салып, көжүп чорур салгыны үе-шаанда малчынарже чорудуп берип турар тускай кижи тургузары чугула.

С. СИРЗАН.

Таарынчалыг байдалды тургузар

Баа-Хем районун «Совет Тыва» колхозунун баштаар чери нитинин чыгы малын кадарган чыгычыларга чуртталганың таарынчалыг байдалын тургузарыне чогуур кичээлгеи салбайн турар.

Ам чыгычыларнын чыгы орансавазы чогуудан чыгы малды суур чоогунда оларларда кадарып турар. Оон ужурундан суурда колхозчулар-

нын хуузунда малын олар база чедипшестеп турар. Амы үдө чыгы малы Кара-Баалыкта, Чеди-Пашта шээр малдын олардырында кадарып турар.

Ынчангаш чыгычыларга чыгы оран саваны чооку үдө туруп бээр колхоз баштаар черинден негеттир турар.

С. ДОНЗУН.

Совет күрүне ажылдакчыларының АКШ-та чоруп турары

МАЙАМИ. (СЭТА). СЭТА-ның корреспонденти В. Богачевтун дынады турары бола:

Барын Виргиния штаттын чурттакчылары совет күрүне ажылдакчыларының төлзөлерин изин-биле байырлап, уткуп хулаң алганнар.

«Чарлстон газетт» солун бодуруч тускай чүүлүн: «Бистин совет аалчыларымыс, Чарлстонче кирип морлаанар» деп эге-биле парлаан. Кайма-каймамынга баржып-келич чорук бола бот-боттарың билчирине чедир, а бот-боттарың билчир чорук чедип алдынганда—быжыг тайбыче орукту янавазы тып алыр бис деп ол чүүдө чугаалап турар.

Ол хоорайнын база бир өске «Дейли мей» дээр солуну Совет Эвилелинде келген бистин аалчыларымыска найыралдын холун сууп тур бис деп бижзөн.

Штаттын губернатору С. Андервуд кадары-биле, Чарлстондун мэри Шанклин, хөй-нитинин төлзөлекчileri совет күрүне ажылдакчыларын аэродромдан кзоп уткуп алганнар.

Совет аалчылар ук черини садг

палатазынын тургусканы шайлаал-зынын соонда штаттың хоойлу үндүр хуралына барганнар. Делегаттар палатазынын болган сенаттын кезигүүнери СССР-нің төлзөлекчилири көстүп келирге, оларын димиттиг адыш часкаашкынары-биле утканнар. Совет аалчылар штаттын хоойлужудула органнырынын ажылы-биле танышканнар. Барын Виргинияда амы үдө ажыл чок чорукта айтырларың шыгышырап турар. «Чарлстон газетт» солунун бижип турары бола: «мун-мун шахтерлар амыл чогар, дыла хөй кижилер камгалап талазы-биле дуаламчы аларынын өргелерин оскунганнар. Олар ажыл тып чаап турларар, ычангаш оларын өг-булелери хензиге ашчечмер-биле аргастанып олурарлар. ычангаш штаттың хоойлу үндүр органныр тургустунуп келген байдалдын дугайын чугаалажып көрүп турар.

Төлзөлерин кезигүүнери уткуп өвс бөлүктөр кылдыр үстүгүлөп алгаш, штаттын үлетпүр бүүдүрү-

Сорук кирип турар чүткүл

— Ийе, улуг сорук кижилерин дүргөн эдертир—деп мзөч чанымга олурган Улан-Баториун демир орук эргелелин шарткомунуң кезигүүну С. Чойжоку чугаалай-дыр, ол өйде Моолдун демир орукчуларынын бүүдүрүге-техниктиг конференциянын индиринге Моолда социалистиг күш-ажылдыг баштайгы бригаданын удуртукчуу—Д. Мандах турган чүвө.—Индыг эгелзешкени бир-ле дугаарында демир орукчулар көдүрүп үндүргенинге чоргараланын турумаында, ол хулаңгенин ылантымынга мен баштайгында элзөн бүүрөвейн турганымны чажырбас мен.

Д. Мандах ычан Улан-Батор депозунуң электромеханике цетиниң слесарьлар бригадасы социалистиг күш-ажыл коллективин деп бедик атты эдилээр эргени чедип алыр дзөш баям бүүрү канчаар бүүрүгаарлап олурганың дугайын чугаалавышман турган.

— Неделялар, айлар эртип-ле тургулаан. Бистин бригаданыс ажылдын темпини кошкыдыр хамаан чок, харын-даа ону хүн бүрү бедип турган. Бүүдүргө планын күүсөдиринин дугайында айтыртым ам бистер хүн айтырымынга кирибес апарган бис, ам ону чүгө ажып күүсөдиринин дугайында чугаалажыр боу берген бис. Пландын оналдарынын 190 хуу ийиле оон ажыра-да боттадырып, тепловозтар септээринин хуусаанын бүдүн чартык конук хире кызырып турар бис, слесарьларнын бүүдүргөгө шингээдип алдынган чартыкчы саналдары 70 муң төгерки камнагалыг ажыкты берген. Бистин бригаданыстың бүүгү кезигүүнери боттарынын нити биллигин деңнелин бедиши, ам безин бот-боттарың ажылга оллурунга эптиг кылдыр бир ийиле ийи холушкак тускай өртемин чедип алгылаан. Бистин аштеринистичи бирези—Бадырчы совет аргыкчы Валентина Гаганованың үлегери-биле эр-не хожудап турар чечте, ону муракчыларын сааныга кириер дзөш шилчээч.

Илеткечиның өстери төлзөлерин аразына улуг көдүрүлүшкүнү бодурган.

— Оларын эгелзешкенинин база бир өргөкөчү чугула талазы бола бүүдүргө үдөгөнү чедипшикинниң болган кижилер бот-

тары база кескүү-биле өскериленген: олар мурундагымынданда бөлдүчек, найыралдыг, мунта буртуңде бот-боттарыңга дуалажырыңга белең апарганнар—деп, С. Чойжоку база чугаалай-дыр.

Моол Арат Республикада Улан-Батор депозунда слесарьларнын үзегерин эдергенер чок бүүдүргени азы күражыл-агыйын тывары берге. Чүгө найысалады демир орукта безин социалистиг күш-ажылдыг коллективин болгаш муракчылары атты чедип алыр дзөш чарышта 1100 ажылчыларын 104 бригадалар кирип турар. Оларын иштинден ам 825 кижи боттарынын тускы мергезилин бедишип алган гаш 280 кижи холушкак тускай эртемнерин өренип ап турар. Олар шупту Улан-Баториун демир орук эргелелин болгаш ревелюстуг амыктар эвилелин Топ Комитетинин чарлап үндүргени эң аки техниктиг чаартылга конкурзуңда кирип турларар. Бүүдүргөгө шингээтениң 107 чартыкчы саналдарын дуалазы-биле демир орукчулар 350 муң ажыг төгерки камнап алыр агалып болганнар.

Чоокта чаа МАР-нын профөвилелеринин топ чөүлелинин болгаш арзөв ТК-нын каттышкан хуралына Хархарин куражыл-агыйын (Уорухангай аймак) муракчы механизаторларынын арзөв кезигүүнү Даржаага удурткан бригаданыга социалистиг күш-ажыл коллективин атты тимсыр дугайында шиттирчин хулаң алган. Ол дээрге Моолдун көдзө аял-агыйында баштайгы социалистиг күш-ажыл бригаданы, оон 16 кезигүүнү шуптузу боттарына алган хулаңгелерин ажып күүсөдип турар. Олар техниканы шингээдип алгаш 5066 гектар тарааны өй-шаанда ажаап алган болгаш комбайннын бедик бүүдүрүчүлүүн чедип алганнар. Ынвар чүүдүлү камыг чарыдап тургаш, 33 муң төгеректи камнап алганнар.

Социалистиг күш-ажыл бригадалары болгаш муракчылары атты чедип алмы дзөш шамчээштин массаларын кижиндигезин улам-на күштедирип турар болгаш кижилеринин күш-ажылды социалистиг бүү-биле көөр чоруп бедишип турар.

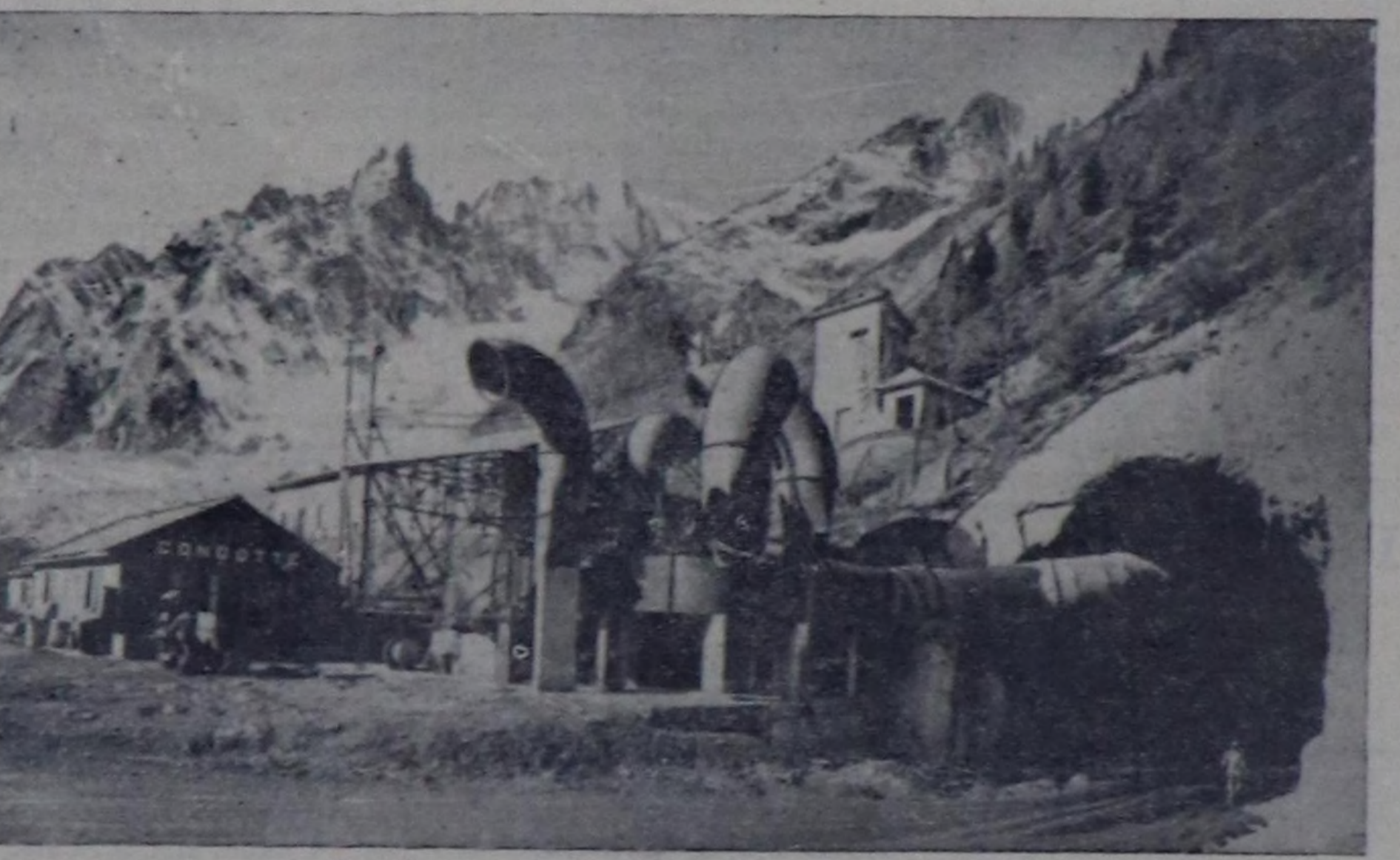
В. ПЕТРЕНКО,
(СЭТА-нын корр.)

Улан-Батор.

Француз Чазак онза эргелерин алган

ПАРИЖ. (СЭТА). Февраль 3-те 226 кижинин бадылааны болган 39 кижини удуранганы, чазакка онза эргелери тыпсыр дугайында хоойлу төлөвиленин сенат чүүдүгү деп көргөн. ычангаш ам француз парламентинин ийи палатазы чазакка бир чыл хуусааны онза эргелерин тывысканы ол. «Чурум тударыңга,

күрүнеин болган конституцияны камгалаарыңга, Алжирин оожуктарына болгаш эргелеп башкаларына эргөкөчү чугула нуртулазыла хоойлу-биле тодргайлаттынар хем чеглерин республиканын президентин генерал Де Голлун ат салгыны доктаалдар «бугаар чорудар» эргытканы ол. «Чурум тударыңга,

Далай денгизинден 4810 метр бедикте, Альпаның дагарынын эң бедик бажы Монбланнын эзынде делегейде эң узун автомобиль орунун түңвөли (чер иштилеп оруу туттунуп эгелзөн. Оон узуну 11,600 метр. Ол Франция биле Италияны тудуштурар. Ийи чурттуу аралынын оруун ол 200 километр хире кызырар. Түңвөлийн автомобиль чорур кезинин калбаа 7 метр болур. Оон агылда ийи талазын чадаг кижилер эртин турар черлг кылдыр.

Ажылда нарыннын дугайында гудугжурларга геологтар сагындырып каан. Чүгө 3-4 километр черге олар үрүш довурактарга таварылар, а 8 километр хире орукту кадыг даштап казып эртер алган. Чамдык черлерге казыкчылар 50 градус чедир эзыте ажалдаар ужурга таваржыр деп болал турар.

Ажыл эгелзөн. Баштайгы километр эртинген.

ЧУРУКТА: Түңвөлийн Италия талазындан кириер черинин акшында.

Фотозу Публифото агентлидинин.

Шажыннын хоразын чон сойгалап турар

Чоокта чаа Кызылга чүүдүргө-лиг болгаш чүүдүгө чок чурттакчыларын ужуражышкын хуралы областың хөгжүм-шин театрына болуп эртен. Оң киркичи театрын улуг залыга сыншыпай турган.

Политиктиг болган эртем билгилери нептерин нитилелдин областы салбырының чымдырганы ол хуралга колдуунда улгады берген назылыг ажалчы чоңнар онза хөй-биле чыглан. Аная нитилелдин кезигүүнү эш Ф. Кузьмин допчу лекциязын номчааш, ажалчы чоңнарын коммунистич буга кижилер дугайында партиянын XXI съездинин салган сорулганын чыгланнарга таныштырган. Чамдык кижилерин меделеринде эргинич артымыкынарынын бир хевир—христиан болгаш сарыг шажынарынын чоңа хоразынын дугайын ол база тодаргай чугаалаан.

Мурунда шажыңга чүүдүп чораш, ону каалкан кижилер хуралга боттарынын бодалдарын илередип, улуска кара тааккы болур шажынын меге-хуурмак чоруун сойгалап эгелзөннер.

Христиан шажынын баптистер бөлуңүн кижилеринин хоралыг үлгедигерин мурунда оң салдарында алзып чораш Ползуатова шынгыс илереткен.—Аныамада Шүшенское сурга чурттап тургаш, баптистерин авыластыг меге суртаалыңа кирдим. Оларынч мергүлүңе кирип чордум. Төрө-дөргүлүң-даа билшисе баптистерин, а ол ышкаш акы-түлүн аштадым, дош ойгаш, соок сурга сүп хиличектээр старовер чүүдүлгидигеринд бек үлгедигерин билгеш, ол дерзин шажын бөлүктеринден шаг-да-ла чарылган мен. Совет эргечыгыра аас-кежиктиг аммыраалды

биске хандырып берген. Ам өөрүшкүлүг чуртталганы чедип алган бис. Баптистерин болган староверлерин шыңгыс бургу шаап көөр херек—деп, ол чугаалаан.

Хүрээ ламаларының мегеңи чорунуң дугайын 66 харыг Ленисов тодаргайлаан.—Хүрээ малын 10 чылда кадардым. Петербуртка (Ленинградка) архиепископ Николай Угодникти «бурган кижж» джизир турган. Аная, «бурганга» өзөрий ийи харлымыңа чедир чүүдүзмөдө-даа килограмм хире чигир безин тып чип шыдавайн чордум. Улуг ламалар чүүдүгү чоңунч хөргөңини чүлүп чип, оң-биле байып турлар. Совет эрге-чагырганың дөртен үш чыдарын бурган чоңка чурташ, бөдүнүнч күжүм-биле ааскежиктиг хамазты болган мен—деп, кырган бөдүнүң өөрүшкүтүн илергелзөн.

— Бин-Хем районунч Тарап суурга адам өлүрге Чуликов деп лама оон соңу мергүлүн кылгаш, ийи харлыг шарымыс алган, авам аыда 30 кг саркаын бергеш, ам болзун бе?—деп айтырарга, ам-да бузуп берип көр деп, чугаалап турган. Ол лама өске-да тараачын чоңуу база-ла ычаар чүлүп чип келгенин билдир мен—деп Жамак ашак чугаалаан. Чоңунч хөргөңини чүлүп чип чоруун Бин-Хемде ам-да улалчылп турар Чуликов ламанын нугуа-мегезинде алыспаыне чүүдүчүлерин ол кыйгырып турган.

Баптист чүүдүлгелиг Носов, Орлова, Егоренко, Кушарева, Шоринкова деп кижилер «бурган», «дываа-жан», «сонгу назың» бар чүвө деп, меге-хуурмак суртаалы-биле уруларын меделерди хораналп турар чорукту Кызылга № 6 школазында башкы Никифорова бургу суртап чугаалаан.—Иезинич бек суртаалын элгерген бешки классчы

Саша Орлов пионерчи галстугун чүгө школага баглангаш, багыңыңга карманган чоруп турган, ийиги классчы оғлу Пашанын Шоринкова эдертип алгаш, хүрээге мергүдүп турганынын фактызы база бар. Уругаларын эртемге өөрөнирине шаптыктыг үстүңде алы унген шажычыларын бек үлгедигерин соксадир талазы-биле хөй-нитинин салдарын чедирини башкылар коллективинин мурунундан шынгыс негеп тур мен—деп, ол меделзөн.

1917 чылда староверлер Каа-Хемге партизаннары канчаар хиличкетеп турганын 88 харыг Коркова чугаалаан.—Оң чеди чылда староверлер Медегин, Софронов, Ковев сулар бистич партизаннары хиличкетеп, оларынч эыг-кежин чазарлап, эттеп-соп турганнар. Пертов хүнү дээр бугулап хүнүңде партизаннарын ханы-биле буудал кылган. А бир старовер Клячин Василий Кызылга ыла салдарындан ойтааларга чүүдүчүлерден ол дөрг кижиңи Тере-Хөлдүн индычче апаргаш, оларынч онгар иштинге хөөп, араатанып бүү-биле хиличкетеп өлүргөннер болгай. Баптистер база-ла мегеңи кижилер-дир. Оларынч дугайын солуга бижзени кончуг бис. Бис ам эки чуртап турар бис, уруларымыс шупту өренип турар. ычангаш мен чүгө улуг Ленинин өрөдигенин бүүрээр мен. Ленин, Совет чазак орус-даа, тыва-да ажалчы чоңнарга эки аммыраалды тыпсып берген—деп, бөдүнүн чугаазын ол ычаар түңвөн.

Хурадын сөвүңде чыгланнар эддептиг чүүдөрин көргөннер. Стол кырынга тургуп каан лаа бөдү кывар болгаш карак чивеш дээр арзында өже бөз болган. Мында бичини-даа «эддептиг» чүвө чок,

«эддептиг» чүвө чок, чүгө электри тогунга хейнич кымышыкын болур дээринге көрүкчүлөр бүүрөп турганнар.

Кызылдин чамдык бажынарынын иштинде шөйбек ламаларда хын турар хуңдусу ышкаш чырыкыны база-ла сонгу үк халанынч херелниден үлетереп кылган деп, башкы Хоршавин түңеп чугаалаан.

Ужуражышкын хуралының киркиччилери бойдустун хөй яныз болуушкунарын көргөш, оларда кандыг-даа «эддептиг» чүвөлөрин чүгүнга бүүрөөнер. Түңвөлийнде шажын кижилеринин меге-хуурмак чоруктары сойгалап турар солун концертти болгаш кино-чурукту чурттагычларга база көргүскөн.

Христиан шажынын чүүдүчүлери ышкаш сарыг шажыңга, лам чүүдүлгезинге хандыкшып чораш кижилер тыва чоңун, ылангы улгады берген назылыгларын аразында ам-даа бары билдирип. Бо шажының ламалары-даа, база хамнар-даа динирөөшкенин, чаңыкты, чөлзөшти болган бойдустун өске-да болуушкунарын база-ла «бурган» азы чер, дээр «эзелери» бөлдүрүп турар джизир болгай. Шажын-чүүдүлгенин хоралыг суртаалын нептердерин орадашшыман, совет хоойлу-дүрүмгө чөрүштүр өмзөр, хүрүмнээр база хамнар чергелиг хоралыг үлгедигерин уламчылап, ол аргазы-биле чүүдүчүлериң акша-хөргөңини мегелеп аларыңга чаңчылкан лама, хамнарын артычыларын шиттирлиг сойгалап илереди херек.

Кызылдыг чүүдүлгелиг болгаш чүүдүлгө чок чурттакчыларынын бо ужуражышкын хуралы районнар төптөрине, колхозтарга, совхозтарга болган бүүдүргелерге шажыңга удур пропагандамы ылангыя чүүдүчүлериң ортузунга улам-на кал-бартырын чугулазын көргүскөн.

С. ЛОПСАН.

Областка АГААР БОЙДУСТУҢ Байдэлы

Областка бөгүн бичин булуттардыг, хар чабгас хүй болур. Эртенги аяктарда туманнагылар. Хат кошкак Агаарыңа температурасы: дагыг черлерге—18—23, навье черлерге—23—28, а Кызылга—24—26 градус соок.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

КИНОТЕАТРЛАРГА

Февраль 7-де

«ВЛКСМ-нин 30 чылы» (улуг залга): «Шобан—эргени сымдыс» («Чолпон—үтрениң звезда»)—10, 12, 2,15, 4,15, 6,15, 8,15, 10,10 шактарда.

«ВЛКСМ-нин 30 чылы» (биче залга): «Эки-турачылар» («Добровольцы»)—3, 5, 7, 9 шактарда.

«Каа-Хем»: уруларга программа—11,15, 1,15 шактарда; «Капитан уруу» («Капитанская дочка»)—3,15 шакта; «Анык өг-үлө дугайында тоожу» («Повесть о молодёнке») 5,15, 7,15, 9,15 шактарда.

—5,15, 7,15, 9,15 шактарда.

«Восток»: уруларга программа—11, 1 шактарда; «Амыдында кады чорувусту» («Пока ты со мной»)—3,15, 5,15, 7,15, 9,15 шактарда.

Февраль 8-те

«ВЛКСМ-нин 30 чылы» (улуг залга): «Көвүргүге кижилер» («Люди на мосту»)—12, 2,15, 4,15, 6,15, 8,15, 10,10 шактарда.

«Каа-Хем»: уруларга программа—1,15 шакта; «Амыдында кады чорувусту» («Пока ты со мной»)—3,15, 5,15, 7,15, 9,15 шактарда.

ТЫВА ОБЛАСТЫҢ ХӨГЖҮМ-ШИИ ТЕАТРЫ

Февральдын 7-де

А. Антанольскиның

«ЫНАКШАННАР ДУГАЙЫНДА»

деп үш кезегелиг дикриткиг тоол (шин) болур. Шинич эгелзери кезжөкүнч 7 шак 30 минута.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНГА

деп кинону көрүнөр.